

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Институт за икономически изследвания

**ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ
И ПОЛИТИКИ**
реалности и перспективи

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

посветена на 70-годишнината
на Института за икономически изследвания
при БАН

21–22 ноември 2019, София

София • 2020

Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“

Сборник статии от Международната научна конференция „Икономическо развитие и политики – реалности и перспективи“ 2019, посветена на 70-годишнината на Института за икономически изследвания при БАН

Collection of articles from the International scientific conference „Economic development and policies – realities and prospects“ 2019, dedicated to the 70th Anniversary of the Economic Research Institute at BAS

Международен научен съвет / International Scientific Council

Проф. д-р Александър Тасев (ИИИ – БАН) / Prof. Alexander Tassev (ERI – BAS)

Проф. д-р Митко Димитров (ИИИ – БАН) / Prof. Mitko Dimitrov (ERI – BAS)

Проф. д-р Татяна Хубенова-Делисивкова (ИИИ – БАН, председател на Съюза на икономистите в България) / Prof. Tatiana Houbenova-Delissivkova (ERI – BAS, Chairman of Union of Economists in Bulgaria)

Проф. д-р Зоя Младенова (ИУ – Варна) / Prof. Zoya Mladenova (Economic University – Varna)

Проф. д-р Маргарита Атанасова (УНСС) / Prof. Margarita Atanassova (UNWE, Sofia)

Проф. д-р Юлияна Благоева-Яркова (Тракийски университет – Стара Загора) / Prof. Juliana Blagoeva-Yarkova (Trakia University – Stara Zagora)

Academician Prof. Taki Fiti (Macedonian Academy of Sciences and Arts)

Academician Prof. Ljupco Kocarev (Macedonian Academy of Sciences and Arts)

Academician Prof. Mirjana Markovic (Institute of Economic Sciences, Serbia)

Prof. Xavier Richet (Université Sorbonne Nouvelle, France)

Prof. Catalin Ghinararu (National Research Institute of Labour and Social Protection, Romania)

Prof. Mustafa Özer (Anadolu University, Turkey)

Съставители / Compilers

Проф. д-р Ирена Зарева / Prof. Irena Zareva

Проф. д-р Алла Кирова / Prof. Alla Kirova

Съдържанието и вижданията, представени в статиите, са отговорност единствено на авторите.

The content and views presented in the articles are the sole responsibility of the authors.

© Институт за икономически изследвания при БАН, 2020

© София Любомирова Попйорданова, художник на корицата, 2020

© Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2020

ISBN 978-619-245-039-7

Desislava Dimitrova – *Cultural values and economic convergence in EU: a new dividing line* / **263**
Katerina Anuffriewa, Yuliia Shapoval – *Fintech as a driver for financial inclusion* / **273**
Mustafa Özer, Aymar Berenger Ismael Nana – *A panel vector error correction model (VECM) analysis of the relations among the selected macroeconomic variables of WAEMU countries* / **279**
Искра Христова-Балканска – *Икономиките от Централна и Югоизточна Европа и Китай: конкуренция и сътрудничество?*
Iskra Christova-Balkanska – *Central and South-Eastern European economies and China: competition and cooperation?* / **293**

Теодора Пенева – *Китайските инвестиции в Европа – стратегическа рамка и реалност*

Teodora Peneva – *Chinese investments in Europe – strategic framework and reality* / **303**

Антон Костадинов – *Ребалансиране на търговския стокообмен на САЩ и Китай в резултат на търговската война*

Anton Kostadinov – *US – China trade in goods rebalanced as a result of trade war* / **316**

Iulia Monica Oehler-Sincai – *BRI potential impact on the economic development in the Indo-Pacific* / **323**

Iulia Monica Oehler-Sincai, Daniel Bulin – *EU trade and investment relations with Indo-Pacific countries. Contribution to regional projects and national reform programs* / **332**

Едуард Маринов – *Най-голямата зона за свободна търговия в света*

Eduard Marinov – *The largest free trade area in the world* / **341**

ПАЗАР НА ТРУДА И СОЦИАЛНИ ПОЛИТИКИ / LABOUR MARKET AND SOCIAL POLICIES

Искра Белева – *Регионална балансираност на пазара на труда в България – основни предизвикателства и възможни решения*

Iskra Beleva – *Regional balance of the labour market in Bulgaria – main challenges and possible decisions* / **355**

Победа Луканова – *Несъответствия в търсенето и предлагането на работна сила и тяхното регулиране*

Pobeda Loukanova – *Discrepances between labour supply and demand and their regulation* / **366**

Маргарита Атанасова – *Развитие на уменията на заети в предприятията в България като член на Европейския съюз*

Margarita Atanassova – *Skills development of the employed in the enterprises in Bulgaria as a member of the European Union* / **380**

Monica-Florica Dutcaş – *On a set of indicators regarding a sustainable labour market* / **389**

Gabriela-Mariana Ionescu – *Job security and the labour market functioning* / **400**

Mirjana Radović-Marković, Tatjana Vujović – *Supporting women and marginalized groups for starting business and employment through education: an evidence of Serbia and Montenegro* / **410**

Алла Кирова – *Оценка на джендър баланса в заетостта в сферата на научните изследвания в България и Европейския съюз*

Alla Kirova – *Evaluation of gender balance in employment in research sphere in Bulgaria and the European Union* / **426**

Catalin Corneliu Ghinararu, Lukasz Arendt – *The narrative approach in the assessment of public employment policies. Assessing policies for the return of mobile (migrant) workers in Central and Eastern Europe* / **436**

Ирена Зарева – *Ефекти от външната миграция върху човешкия капитал в България*

Irena Zareva – *Effects from external migration on the human capital in Bulgaria* / **446**

НАЙ-ГОЛЯМАТА ЗОНА ЗА СВОБОДНА ТЪРГОВИЯ В СВЕТА

1. Въведение

На 7 юли в Ниамей, Нигер, държавните и правителствените ръководители на всички африкански държави се срещнаха, за да подпишат документите за разширяване на континенталната зона за свободна търговия. Ако зоната заработи според очакванията, тя ще свърже 1,3 млрд. души, ще формира икономически блок с БВП от 3,4 трилиона USD и ще стимулира вътрешноконтиненталната търговия. Присъединяването на всички държави към това споразумение показва, че „Африка се движи в различна посока от другите региони в света – лидерите на континента предприемат стъпки към интеграция, докато доста от глобалните играчи се отклоняват от многостранните търговски преговори“ (Shao 2019).

Споразумението за създаване на Африканска зона за континентална свободна търговия (AfCFTA) влиза в сила на 30 май 2019 г. Решението за нейното изграждане е прието на XVIII редовна сесия на Асамблеята на държавните и правителствените ръководители на Африканския съюз, проведена в Адис Абеба, Етиопия, през януари 2012 г. По отношение на броя на участващите страни AfCFTA е най-голямата зона за свободна търговия в света от създаването на Световната търговска организация досега. Прогнозите на Икономическата комисия за Африка (UNECA) сочат, че AfCFTA има потенциал не само да увеличи вътрешноконтиненталната търговия с 52,3% чрез премахване на вносните мита, но дори да удвои тази търговия, ако бъдат намалени и нетарифните бариери (UNECA 2019: 3). Към 7 юли 2019 г. единствено Еритрея все още не е подписала консолидирания текст на Споразумението.

Влизането в сила на Споразумението е знаменателен момент в процеса на интеграция в Африка, който започва веднага след като страните на континента придобиват своята независимост. Основните цели на AfCFTA са да изгради единен континентален пазар на стоки и услуги със свободно движение на работници и инвестиции и по този начин да се проправи път за ускоряване на създаването на митнически съюз. Зоната ще стимулира също и вътрешноконтиненталната търговия чрез по-добра хармонизация и координация на либерализацията и инструментите за улесняване на търговията в рамките на регионал-

¹ Гл. ас. д-р Едуард Маринов, Институт за икономически изследвания при БАН; департамент „Икономика“, Нов български университет / Chief. Assist. Dr. Eduard Marinov, Economic Research Institute at BAS; dep. „Economics“, NBU – Sofia: eddie.marinov@gmail.com

ните интеграционни общности (РИО) и в Африка като цяло. Очаква се AfCFTA да повиши и конкурентоспособността на фирмите и на отраслите, разкривайки възможности за производство в по-големи мащаби, за по-широк достъп до континенталния пазар и по-добро преразпределяне на ресурсите.

Целта на доклада е да се анализира AfCFTA от историческа и икономическа гледна точка. В първата част е проследен процесът на икономическа интеграция в Африка, втората представя накратко икономиката на континента, а в последните две са изследвани основните характеристики и са оценени потенциалните ползи от прилагането на Споразумението за Африканската зона за континентална свободна търговия.

2. Икономическа интеграция в Африка

Регионалната интеграция в Африка е заявена приоритетна цел както на африканските правителства, така и на световните донорски организации още от ранните години на получаването на независимост. Тя трябва да адресира динамиката на глоболизиращата се икономика като средство за осигуряване на конкурентоспособност чрез по-добрите възможности, които предоставя в областта на международната търговия. В случая на Африка това е с още по-голямо значение заради колониалното наследство, недоброто управление и множеството конфликти (UNECA 2010: 23). Във връзка с това регионализъмът се разглежда като фактор, подпомагащ решаването на политическите и икономическите проблеми на континента.

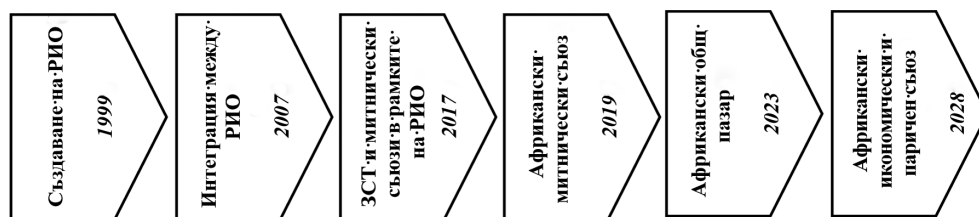
От края на 50-те години на миналия век регионалната икономическа интеграция, макар и в нейните по-недоразвити форми, започва да си пробива път и в Третия свят. Целта е да се постигне политическо обединение, институционализирано в учредяването на Съюз на африканските държави и правителство на този съюз. Освен политическите цели през този период се формира и идеята за икономическата независимост – „страните да са в състояние да развият икономиката си въз основа на вътрешните си закономерности и потребности и да участват в международните икономически отношения при спазване на принципите на равноправие и взаимна изгода“ (Малхасян 1979: 56).

На 25 май 1963 г. 32 държави сформират Организацията за африканско единство (ОАЕ) с крайна цел създаването на континентален съюз. Организацията приобщава и държавите, които искат незабавно обединение, и тези, които вярват в постепенното му постигане. През периода между първите години след нейното създаване до подписването на Договора от Абуджа обаче ОАЕ все повече губи своето влияние и значение. Основната ѝ роля се ограничава до това да бъде медиатор при решаване на спорове и вътрешни и международни конфликти. Икономическите въпроси остават на заден план, поради което и Матюс описва организацията по-скоро като политическа, отколкото като икономическа (Mathews 2008: 32). Въпреки това по време на срещите на държавните и правителствените ръководители се заражда и развива идеята за икономически съюз, което в крайна сметка води до подписването на Договора за създаване на Африканската икономическа общност (ДАИО). Заради неефективността на ОАЕ през 1999 г. в Сирт се провежда извънредна среща, на която се приема де-

кларация за създаването на Африкански съюз (АС), който да замени ОАЕ. Сред целите на декларацията е и ускоряването на процеса на изпълнение на ДАИО. На 9 юли 2002 г. в Дърбан Организацията за африканско единство официално е преобразувана в Африкански съюз.

Договорът от Абуджа, с който се учредява АИО, е подписан на 3 юни 1991 г. и влиза в сила през 1994 г. АИО е създадена като част от АС, като основният мотив е необходимостта да се намали икономическата зависимост на африканските държави от трети страни и да се стимулират икономическото развитие и икономическият растеж. Договорът задава план за изграждането на Африкански икономически и паричен съюз (с обща валута) до 2028 г., предвиждащ шест етапа, които трябва да бъдат изпълнени за постепенното създаване на АИО в рамките на 34 години (фиг. 1). Възприет е интеграционният подход, който зависи до голяма степен от успеха на интеграцията в рамките на регионалните интеграционни общности (РИО) (Mlenga 2012: 2). В договора изрично е заявено, че АИО ще бъде създадена основно на базата на координиране и постепенна интеграция на дейностите на РИО. Затова и те са определени като изграждащите блокове на АИО. Идеята на етапния подход е, че най-напред интеграцията трябва да бъде осигурена на регионално ниво чрез формирането и укрепването на регионални интеграционни общности, които в определен момент ще се слеят в АИО.

Фиг. 1. Етапи на създаване на Африканската икономическа общност

Източник: Съставено от автора.

Засиленото регионално търговско сътрудничество чрез премахване на вътрешнорегионалните търговски ограничения (т.е. тарифни и нетарифни бариери) е важна стратегия за справяне с предизвикателствата, породени от малките вътрешни пазари, ограничените икономии от мащаба и маргинализацията на африканските икономики в световната търговия. В резултат от тези фактори в Африка са създадени множество търговски блокове, целящи намаляване и премахване на търговските бариери, като почти всяка страна е част от повече от едно преференциално търговско споразумение (Kalenga 2013: 1). Това води до проблема с припокриването на членството в множество и често противоречащи си търговски режими, което може да се разглежда като ограничение за ефективното изпълнение на съответните търговски ангажименти за всяка интеграционна схема. Многобройните търговски споразумения в Южна и Източна Африка, вариращи от двустранни споразумения между отделни държави до зони за преференциална и свободна търговия (ЗСТ) и митнически съюзи (МС), представляват огромно предизвикателство за бизнеса, митническите администрации и други частни и правителствени органи, участващи в управлението или имащи за задача улесняване на търговията.

В общи линии обаче може да се каже, че се отчита значителен напредък в осъществяването на етапите на създаването на АИО. Повечето РИО изпълняват задълженията си по ДАИО по график, при някои има известно закъснение, а други дори изпреварват сроковете. Въпреки че РИО полагат доста усилия за реализирането на първите три етапа, заложен в ДАИО, чрез приемане на поетапна отмяна на митата във вътрешнорегионалната търговия, се наблюдават много разлики помежду им – някои РИО все още не могат да създадат ЗСТ, докато в други вече действа дори митнически съюз. Темпът на напредък не е еднакъв и при наличието на припокриване на членството на много държави в две и повече РИО е задължително да се вземат стратегически решения. Във връзка с това създаването на Африканската континентална зона за свободна търговия може да се разглежда като първа стъпка към континентален митнически съюз, общ пазар и като крайна цел – напълно функционираща АИО.

3. Икономиката на Африка

Макар че Африка е вторият по територия и по население континент в света, държавите там са с най-слабо развитата икономика. Основната причина за това е характерът на националните стопанства на повечето от тях, които са ресурсно базирани, ориентирани главно към развитие на първичния сектор. Държавите в Африка имат нарастваща роля в световната политика и икономика най-вече от гледна точка на големия икономически потенциал и на природните богатства, с които разполагат, както и поради преориентацията им към демократични ценности и пазарна икономика.

Общо Африка е най-бедният континент в света – тук все още се усеща негативното влияние на редица фактори, наследени от колониализма, робството, местната корупция, социалистическите икономически политики и междуетническите конфликти. В Африка са съсредоточени повечето от най-слабо развитите държави в света (34), а много от страните са изправени и пред трудности, свързани с преодоляването на бедността, глада, болестите и засушаването.

Въпреки всичко през последните години (от 2011 г. насам) това е един от най-бързо развиващите се региони в глобален аспект. Според оценки на МВФ шест от най-бързо развиващите се икономики в света за периода 2001–2010 г. са разположени на юг от Сахара (Ангола – 11,1% средногодишен ръст, Нигерия – 8,9%, Етиопия – 8,4%, Чад – 7,9%, Мозамбик – 7,9%, Руанда – 7,6%), а през 2011–2015 г. държавите със средногодишен темп на растеж от 7–8% са вече седем (Етиопия, Мозамбик, Танзания, Конго, Гана, Замбия, Нигерия) (IMF 2018).

Основният потенциал за развитие на региона е населението. През 2015 г. то е над 1 млрд. души с темп на нарастване от 2,3%, като според сегашните предвиждания през 2050 г. числеността му ще бъде между 1,5 и 2 млрд. души (UN, 2015). Гъстотата на населението е 42-ма души на кв. км (за сравнение в Западна Европа тя е 170, а в Азия – 140 души на кв. км). Средната възраст в повечето държави в Африка е под 20 години (за сравнение тя е над 30 в Азия и Латинска Америка, 36 в САЩ и над 40 години в Европа и Япония).

Търговските потоци² на Африка растат непрекъснато от началото на века, като темпът на растеж е почти два пъти по-висок от този в глобалната икономика, а износът се увеличава по-бързо от вноса. Трябва да се отбележи обаче, че повечето от стоките, търгувани от африканските държави, имат ниска добавена стойност и включват основно суровини (най-вече горива и земеделска продукция). Основните експортни стоки на континента са горивата и минералите – те заемат над половината от износа, от които около 75% са горива. В световен мащаб регионът е основен износител на злато, уран, хром, ванадий, антимон, колтан, боксит, желязна руда, мед и манган.

Африка е силно зависима от вноса на обработени изделия – той е близо 2/3 от общия внос, като почти половината от него (48%) заема вносът на машини и оборудване. Наблюдава се положителна тенденция – вносът на промишлени стоки, машини и оборудване нараства по-бавно от общия (съответно 13 и 12% среден годишен ръст). Обработените стоки и най-вече машините и оборудването продължават да заемат висок дял от вноса. Въпреки че това като цяло може да се оцени като положителна тенденция, тъй като става въпрос за инвестиционни активи, то отразява две основни слабости на структурата на икономиките на континента: първата е продължаващата силна зависимост от внос на средства за производството, която показва, че в африканските държави все още не се е, а трябва да се осъществи технологична трансформация; втората е неуспехът на производствения сектор да заеме полагащото му се от гледна точка на глобалните стойностни вериги място при вноса на потребителски стоки, който пропорционално запазва нивата си от началото на 70-те години на миналия век.

Главните търговски потоци на държавите в Африка са силно зависими от историческите им връзки с останалия свят и особено с Европа. Над 80% от износа на африканските страни е насочен към пазари извън континента; подобен е и дялът на вноса, идващ от външни източници. Основните търговски потоци на африканските държави, съставляващи близо 80% от общия обем на търговията, са насочени към ЕС (33% за 2018 г.), Китай (16%), вътрешноконтинентална търговия (15%), САЩ (5%), Индия (5%), Япония (3%) и Русия (1%).

Въпреки че Европейският съюз запазва лидерското си място като търговски партньор, главните тенденции, които се наблюдават в целия регион на Африка, са пренасочването на търговските потоци от ЕС и САЩ към Китай и Индия. Нещо повече – по-внимателното вглеждане в данните за последните 15 години показва, че колебанията в търговията на Африка се дължат преди всичко на движения в същата посока на търговията именно с Китай и Индия. Африканските държави търгуват относително малко помежду си, но имат потенциал да засилят търговията от гледна точка на географската близост, културното наследство и размера на икономиките. След 2000 г. междурегионалната търговия нараства с по-бързи темпове в сравнение с общия обем на търговските потоци, но дялът и обемът ѝ остават относително малки.

Не е случаен фактът, че през последните няколко години множество от лидерите на най-големите икономики в света осъществяват визити в региона

² Данните за търговските потоци са собствени изчисления на базата на статистика на ИТС, 2019.

на Африка – дори и на места, които никога от предшествениците им не е посещавал. Наред с огромното ресурсно богатство и все по-отварящите се пазари Африка, макар че в момента произвежда малко под 3% от световния БВП, концентрира в себе си над една четвърт (26,2%) от населението в света под 15 години – бъдещите работници и потребители.

4. Африканска континентална зона за свободна търговия: обхват, основни елементи и приложение

Когато бъде завършена, AfCFTA ще бъде зона за свободна търговия на целия континент за онези държави, които са депозирали своите ратификационни инструменти. Заедно със свободното движение на хора и единния пазар на въздушен транспорт тя е водещ компонент на по-широката програма „Програма 2063“ – рамката на Африканския съюз за структурни реформи и развитие. От съществено значение за осъществяване на ползите от AfCFTA са инициативите на АС за стимулиране на вътрешноконтиненталната търговия, програмите за развитие на инфраструктурата и за ускорено индустриално развитие на Африка (Tralac 2018: 8). Въпреки че се нарича „зона за свободна търговия“, AfCFTA ще бъде по-близка до всеобхватно споразумение за партньорство, тъй като обхваща и надхвърля търговията със стоки, включвайки услуги, инвестиции, конкуренция и интелектуална собственост.

Основните цели на AfCFTA са да създаде единен континентален пазар на стоки и услуги със свободно движение на работници и инвестиции и по този начин да се проправи път за ускоряване на изграждането на митнически съюз. Той ще стимулира и вътрешноконтиненталната търговия чрез по-добра хармонизация и координация на либерализацията и инструментите за улесняване на търговията както в рамките на регионалните интеграционни общности, така и в цяла Африка. Очаква се също AfCFTA да повиши конкурентоспособността на фирмите и на отраслите чрез използване на възможности за мащабно производство, за разширяване на достъпа до континенталния пазар и по-добро преразпределяне на ресурсите.

Основните цели на Споразумението, засягащи търговията със стоки, са постепенно премахване на митата; прогресивно отстраняване на нетарифните бариери; повишаване на ефективността на митниците, улесняване на търговията и транзита; сътрудничество във връзка с техническите, санитарните и фитосанитарните пречки пред търговията; развитие и популяризиране на регионалните и континенталните стойностни вериги; социално-икономическо развитие, диверсификация и индустриализация в цяла Африка.

По отношение на услугите главните цели включват: повишаване на конкурентоспособността на услугите; насърчаване на устойчивото развитие; стимулиране на инвестициите; ускоряване на усилията за индустриално развитие; поощряване на развитието на регионални стойностни вериги; прогресивно либерализиране на търговията с услуги.

Споразумението за AfCFTA е рамков инструмент (Tralac 2018: 2). Във фаза I се договарят търговията със стоки и търговията с услуги, като преговорите по редица въпроси продължават (например относно правила за произход, тарифни

отстъпки и т.н.). Фаза II обхваща правата върху интелектуалната собственост, инвестициите и конкуренцията (фиг. 2).

Фиг. 2. Фази на прилагане на Споразумението за AfCFTA

Източник: Tralac 2019: 5.

Споразумението за AfCFTA определя амбициозен график за по-нататъшни преговори, който обаче може да бъде изменен от държавите членки. Според Споразумението изпълнените приложения към Протокола за търговия със стоки, приложенията към Протокола за правилата и процедурите за уреждане на спорове и списъкът на приоритетните сектори за търговия с услуги трябва да бъдат представени до юли 2020 г. за приемане в рамките на сесия на Асамблеята на АС. Петте договорени приоритетни сектора на услуги са транспорт, комуникации, туризъм, финансови и бизнес услуги. Преговорите относно правилата за произход тепърва ще завършат. Решението на Асамблеята на АС предвижда също, че графикът за намаляване на митата и графици на специфичните ангажименти за търговията с услуги трябва да бъдат представени през януари 2020 г. Предвидено бе втората фаза на преговорите да започне през август 2018 г. за договаряне на протоколите за инвестиции, конкуренция и интелектуална собственост. Преговорите обаче все още не са започнали, макар че решението на Асамблеята на АС изисква тези протоколи да бъдат представени за приемане на сесията през януари 2020 г.

Преговорите целят постепенно намаляване и премахване на митата и нетарифните бариери върху стоките. На този етап намерението е в рамките на 5 години (или 10 за най-слабо развитите държави) 90% от тарифните линии да са с нулеви мита. Модалностите предвиждат също членовете да преговарят за чувствителни продукти (при поискване), при които периодът за понижаване на митата до нула би могъл да се удължи – 10 години за всички и 13 години за най-слабо развитите страни. Чувствителните продукти и схемите за намаляване на митата върху тях могат да бъдат различни във всяка двустранна връзка. Търговията в рамките на РИО ще продължи според действащите в тях търговски

режими (митнически съюзи или зони за свободна търговия). Новата митническа либерализация в рамките на AfCFTA ще се прилага само спрямо държави членки, които нямат съществуващо споразумение помежду си. Например страните, които участват в Южноафриканския митнически съюз (SACU), нямат никакви преференциални търговски споразумения с членките на Икономическата общност на западноафриканските държави (ECOWAS), така че в този случай трябва да се определят тарифни отстъпки (Tralac 2018: 6). AfCFTA предвижда като своя цел създаването на континентален митнически съюз, но това е много далеч във времето.

Както казва номинираният за лидер на AfCFTA Мамаду Исофу, президент на Република Нигер, „бебето AfCFTA е здраво и расте. Трябва да гарантираме, че бебето ще продължава да расте. Решенията, които вземаме, са много критични в това отношение. И когато това бъде постигнато, нашият глас и възможността ни да оказваме влияние също ще се увеличат. По този начин ще бъдем в по-добра позиция да договорим взаимноизгодни партньорства с останалия свят. Сега трябва да се стремим да приключим преговорите и да преминем към фазата на изпълнение, за да поддържаме инерцията на растежа на бебето в Африка..., сега достигнахме критична точка в процеса на реализиране на визията за създаване на единен африкански пазар. Предстои да влезем в оперативната фаза на това пътуване. Това ще бъде предизвикателство. Въпреки това при постигнатото досега смятам, че сме готови да посрещнем всяко предизвикателство, независимо колко сложно е то. Както се казва в популярната поговорка, „Където има воля, има начин“. Нашата воля да продължим това пътуване е силна и непоклатима“ (AU 2019b: 7–8).

5. Вместо заключение: потенциалните ползи от AfCFTA

Потенциалът за развитие на региона на Африка несъмнено е огромен. Безспорно е и че през последните години се наблюдава съществено пренареждане на основните външни играчи, а и някои от държавите в региона започват да участват сериозно както в регионалните, така и в световните международни икономически отношения. Създаването на Африканската континентална зона за свободна търговия има потенциал да превърне Африка в сериозен играч в световното стопанство.

Както беше посочено, ако Споразумението бъде спазено, Африканската континентална зона за свободна търговия може да обедини 1,3 милиарда души, да създаде икономически блок с БВП от 3,4 трилиона USD и да засили търговията в рамките на самия континент. Наред с това то ще е от полза както за африканските, така и за международните инвеститори, тъй като ще улесни възможностите за разширяване на операциите в региона, като по този начин ще повиши нетния доход на континентално ниво, икономическия растеж и благосъстоянието.

От теоретична гледна точка някои от основните потенциални ползи от прилагането на предвидените в Споразумението за създаване на Африканската континентална зона за свободна търговия инструменти са:

- Производителите веднага получават достъп до: по-евтини суровини и преработени стоки от други африкански страни; по-голямо разнообразие

от суровини и преработени продукти; по-голям пазар за своите продукти. Това им позволява да произвеждат по-ефективно и конкурентно и при по-значителни икономии от мащаба.

- Потребителите незабавно печелят от достъпа до по-евтини продукти от други африкански страни и от по-голямото разнообразие от продукти. И двете подобряват тяхното благосъстояние.
- Интеграцията на континенталната търговия спомага да се преодолеят предизвикателствата, свързани с множеството припокриващи се търговски споразумения в Африка.
- Разширеният регионален пазар предоставя стимули за входящи преки чуждестранни и за трансгранични инвестиции. Повечето пазари в Африка са малки, но много инвестиции в индустриалния сектор изискват големи икономии от мащаба, за да бъдат печеливши. Разширеният африкански пазар създава мащаба, необходим за повече инвестиции.
- Интегрираният африкански пазар улеснява конкурентното взаимодействие между африканските фирми, като създава динамични ползи от конкуренцията. За разлика от тях, монополите и олигополите имат малък стимул да станат по-ефективни, да намалят разходите или да създадат иновации. Към момента монополните пазари са широко разпространени в цяла Африка, а създаването на възможности на африканските предприятия да се конкурират на пазарите на други държави може да отключи конкурентния натиск, необходим за дългосрочен растеж на производителността.
- По-добрият достъп до вносни суровини и преработени стоки намалява разходите за иновации. Фирмите могат да иновират, използвайки нови комбинации и разновидности на вложените в производството продукти.
- AfCFTA може да предизвика отклонения в търговията (trade diversion) към африканските държави за сметка на трети страни. Това може да увеличи относителната цена на износните стоки в континента, като стимулира допълнителни инвестиции, производство и заетост в експортноориентираните отрасли.
- Диверсификацията на търговията и преминаването към търговия с индустриални стоки ще поощрят дългосрочния икономически растеж на Африка. Във вътрешноконтиненталната търговия дялът на индустриалните стоки и на стоките с по-висока добавена стойност е значително по-висок в сравнение с търговията на Африка с останалия свят. Насърчаването на вътрешноконтиненталната търговия може да генерира индустриална диверсификация и да катализира структурна трансформация на икономиките на континента.

Сред конкретните предвидени ползи (UNECA 2019: 2) могат да бъдат открити:

- вътрешноконтиненталната търговия ще се увеличи с 52,3% (34,6 USD) в сравнение с базовия сценарий без AfCFTA;
- индустриалният износ на Африка ще нарасне с 53,3% (27,9 милиарда USD);
- реалните заплати ще се увеличават както за неквалифицираните работници в селскостопанския и неземеделския сектор, така и за квалифици-

раните работници, като се очаква малко преориентиране в заетостта от селскостопанския към неземеделския сектор.

За да бъдат осъществени всички тези ползи, наред с намаляването на мита-та е необходимо да се прилагат и допълнителни политики (например огранича-ване на нетарифните мерки и трансакционните разходи). Така не само ползата от AfCFTA ще се увеличи максимално, но и ще се гарантира, че позитивите се разпределят равномерно и всички страни печелят. Освен това най-важните ползи от AfCFTA ще бъдат реализирани в дългосрочен план, тъй като Спора-зумението допринася за икономическото реструктуриране на африканските икономики към по-продуктивни индустриализирани и експортноориентирани отрасли и за подобряване на инвестиционния климат.

Както сегашният председател на съюза, египетският президент Абдел Фа-тах ал Сиси, изтъква по време на срещата на върха на Африканския съюз през юли 2019 г.: „Очите на света са насочени към Африка. Успехът на AfCFTA ще бъде истинският тест за постигане на икономически растеж, който ще превърне в реалност мечтата на хората за благополучие и качество на живот“ (AU 2019a).

ЛИТЕРАТУРА

- Малхасян, Е. (1979).** Неоколониализъм – икономически действия и политически цели. София, Партиздат.
- African Union (AU) (2019a).** Operational phase of the African Continental Free Trade Area is launched at Niger Summit of the African Union. Press release of the 2019 Niger Summit of the African Union.
- African Union (AU) (2019b).** Report on the African Continental Free Trade Area (AfCFTA), by H.e. Mahamadou Issoufou, President of the Republic of Niger and Leader on AfCFTA. Assembly/AU/4(XXXII). Addis Ababa, Ethiopia.
- International Monetary Fund (IMF) (2018).** World Economic Outlook: Challenges to Steady Growth. Washington, October 2018.
- International Trade Centre (ITC) (2019).** Trade Map, ITC calculations based on UN COMTRADE Statistics. Available at <http://www.trademap.org/>, last visited on 24.03.2019.
- Kalenga, P. (2013).** Making the tripartite FTA work: issues and prospects. Tralac Trade Law Centre.
- Mathews, K. (2008).** Renaissance of Pan-Africanism: The AU and the New Pan-Africanists. In J. Akokpari, A. Ndinga-Muvumba, & T. Murithi. The African Union and its Institutions. Auckland Park: Jacana Media Ltd., pp. 25–41.
- Mlenga, K. (2012).** Assessing the Progress of Africa’s Economic Integration in Light of the Establishment of the African Economic Community. Available at: https://www.academia.edu/1840602/assessing_the_progress_of_africas_economic_integration_in_light_of_the_establishment_of_the_african_economic_community
- Shao, G. (2019).** What you should know about Africa’s massive, 54-country trade bloc. CNBC – World Economy. Available at: <https://www.cnbc.com/2019/07/11/africa-free-trade-what-is-the-afcfta.html>
- Trade Law Centre (Tralac) (2018).** African Continental Free Trade Area (AfCFTA) FAQs. Questions & Answers, Issue No. 1/2018. West Cape, South Africa.
- Trade Law Centre (Tralac) (2019).** The African Continental Free Trade Area: A Tralac Guide, 4th Edition, February 2019. West Cape, South Africa.

United Nations Economic Commission for Africa (UNECA) (2010). Assessing Regional Integration in Africa IV. Enhancing Intra-African Trade. Addis Ababa.

United Nations Economic Commission for Africa (UNECA) (2019). The Case for the African Continental Free Trade Area: The AfCFTA, Africa's trade flows and industrialization. Addis Ababa, Ethiopia.

United Nations (UN) (2015). World Population Prospects – 2018 Revision. Available at <https://esa.un.org/unpd/wpp/>, last visited on 2.03.2019.

**ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И ПОЛИТИКИ –
РЕАЛНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ**

**МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ
ПОСВЕТЕНА НА 70-ГОДИШНИНАТА
НА ИНСТИТУТА ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
ПРИ БАН**

21–22 НОЕМВРИ 2019, СОФИЯ

Българска
Първо издание

Редактор *Мариета Станкович*
Художник *София Попйорданова*
Графичен дизайнер *Вероника Томчева*

Формат *70×100/16*
Печатни коли *55,50*

Печатница на Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“
1113 София, ул „Акад. Г. Бончев“, бл. 5
www.press.bas.bg

ISBN 978-619-245-039-7